

лельними фасадами, широкі нефасетовані п'ятки розташовані під тупим кутом до площини сколювання. Все це, з точки зору розвитку пізньопалеолітичної техніки обробки каменю, надає їм архаїчного вигляду.

86 зразків кісток з Довгиничів були проаналізовані К. В. Капеліст шляхом колагенового методу. Середній показник прожарювання — 371, що відповідає нижньому голоцену стратиграфічної схеми І. Г. Підопличко (Q^2_{III}), вказує і на більшу давність місцезнаходження порівняно з Пушкарями І (показник прожарювання — 339)¹².

Аналіз зразків породи із зачистки № 2 та розкопу за допомогою термолюмінесцентного методу, застосованого В. М. Шелкоплясом та Г. В. Морозовим¹³ для порід лесової формації України, також вказує на відносно ранній вік (Q^2_{III}) породи, що вміщує культурні залишки.

Таким чином, результати досліджень 1971 р. підтверджують точку зору І. Ф. Левицького та В. І. Крокоса, які відносили Довгиничі до ранньої пори пізньопалеолітичної епохи.

М. И. ГЛАДКИХ, И. Б. ЛЮРИН

Исследование Довгинецкого палеолитического местонахождения в 1971 г. на Житомирщине

Резюме

В предлагаемой публикации сообщаются результаты новых исследований палеолитического местонахождения Довгиничи. На основании анализа археологического инвентаря, определен относительного возраста костей коллагеновым методом и пород лесовой формации термолюминесцентным методом авторы датируют памятник ранней порой позднелептостроительной эпохи.

В. К. ПЯСЕЦЬКИЙ

Верхньопалеолітична стоянка Славута

Стоянка, виявлена автором в липні 1972 р., розташована за 2,5 км на південь від м. Славута Хмельницької області на лівому березі р. Горині, проти впадіння в цю ріку її правої притоки р. Цвігохи.

Ще 1971 р. у цій місцевості на поселенні скіфського часу, розміщеному на валоподібному підвищенні першої надзаплавної тераси, було знайдено патиновану пластину пізньопалеолітичного часу. Але стоянку, з якої вона походила, виявити тоді не вдалося. І лише тепер на краю надзаплавної тераси, що розорюється, були знайдені розщеплені первісною людиною кремені. Вони поширені тут на площі 150 м вздовж тераси і до 40 м вглиб її від бровки. Тераса, висота якої над заплавою становить 1,7—2,0 м, добре виявлена в рельєфі. В одному місці вона підмивається річкою, а в обриві алювіальні піски виходять на поверхню. Поверхня її у районі стоянки рівна, ґрунт суглинистий.

На поверхні зібрано 69 палеолітичних кременів. Забарвлення патини, що їх вкриває, від голубуватого до густо-білого, причому іноді по-

¹² И. Г. Подопличко. Новый метод определения геологического возраста ископаемых костей четвертичной системы. К., 1952, стор. 38—46.

¹³ В. М. Шелкопляс, Г. В. Морозов. Кореляция антропогенных відкладів України термолюмінесцентним методом.— Стратиграфія УРСР, XI, Антропоген. К., 1969, стор. 24—40.

різному патиновані одні й ті самі предмети. Знайдено два нуклеуси підпризматичної форми з ударною площиною, сформованою одним сколом. На одному з них є негативи від сколотих пластин (рис. 1, 1), з іншого одержували відщепи. Виготовлені нуклеуси з місцевого кременю. Пластин знайдено 16, вони відносно великих розмірів — 6—8 см, без ретуші, виготовлені як з місцевого кременю (рис. 1, 14), так і з крейдяного (рис. 1, 9, 10). Останнього в районі м. Славути немає, але поклади крейди з таким кременем відомі, наприклад, поблизу с. Здолбунове на Ровенщині. З нього виготовлено і п'ять скребків — три з них на відщепі (рис. 1, 16), один на зламаній пластині (рис. 1, 12). Є і пошкоджений подвійний скребок на пластині (рис. 1, 15). Ще один масивний високий екземпляр зроблено на пластинчастому відщепі з місцевого кременю (рис. 1, 13).

З двох наявних різців один боковий, подвійний, на нуклеподібному уламку. Різцеві сколи розміщені діагонально на лівих кутах заготовки, причому з одного кута послідовно знято кілька сколів (рис. 1, 8). Інший різець на відщепі належить до типу бокових з навкісною ретушню (рис. 1, 11). З крем'яних знарядь, повторно оброблених, слід назвати також уламок з виїмками — скобель (рис. 1, 5) та двобічно оброблене знаряддя, виготовлене з масивного скола (рис. 1, 7).

Цікаве співвідношення кількості крем'яних виробів з місцевої сировини (34 екз.) та імпортованих, крейдяних (33). Наявність завершених знарядь — близько 13% всіх кременів вказує на те, що тут була стоянка.

У центрі площі поширення палеолітичних знахідок, за 8 м від бровки, було закладено шурф № 1 розміром 1,5×2 м. В ньому на глибині 0,3—0,8 м в сірувато-жовтому легкому суглинку залягали, безперечно, *in situ* 143 розщеплені кремені, всі дуже патиновані. Гіпсометричне їх положення свідчить про те, що шурф натрапив на заглиблення, яке, однак, нечітко простежувалося на його стінках. На дні знайдено окремі вуглини горілого дерева. З глибини 1 м майже суцільним шаром залягали уламки місцевого кременю, перевідкладені рікою з нашарувань туронського ярусу і зовсім не патиновані, що пояснюється швидким нагромадженням їх у воді. Таким чином, культурний шар стоянки виник уже після осушення поверхні тераси. Місцевий кремій, значною мірою використовуваний мешканцями, темно-сірий, непрозорий, невисокої якості.

Шурф № 1 дав дещо інший матеріал, ніж зібраний на поверхні. У ньому знайдено 12 великих кусків кременю, від яких відколото всього кілька відщепів, шість нуклеусів з місцевої сировини та один з імпортованої, масивні сколи з нуклеусів, відщепи, грубі пластини (все це з місцевої сировини).

Нуклеуси великі, довжиною 9—11 см. Сколювали з них великі пластини, а частіше відщепи. Два з них підпризматичні, одноплощинні, однобічні, ударні площини їх сформовані одним сколом. Є екземпляр, розколотий навпіл (рис. 1, 2), а також підпризматичний двоплощинний з протилежними робочими площинами (рис. 1, 3). Ще один ударний нуклеус має площини, що перетинаються (рис. 1, 6). Розміри виробу з крейдяного кременю значно менші; він плоский, однобічний, одноплощинний, ударна площина дуже вузька, з численними слідами підправки (рис. 1, 4).

Техніка розщеплення кременю різна. З великих нуклеусів, на які йшла місцева сировина, ударним способом сколювали значні за розміром заготовки. Пластини крейдяного кременю мають надто малий ударний горбик, часто невелику крапкоподібну п'ятку.

Шурф № 2 закладено на 2,20 м нижче за течією від першого, на бровці тераси. Археологічні знахідки в ньому відсутні. На глибині 10 м залягав перевідкладений річкою кремій. Тип знарядь, форма нуклеусів і заготовок, техніка розщеплення сировини, патинізація матеріалу вка-

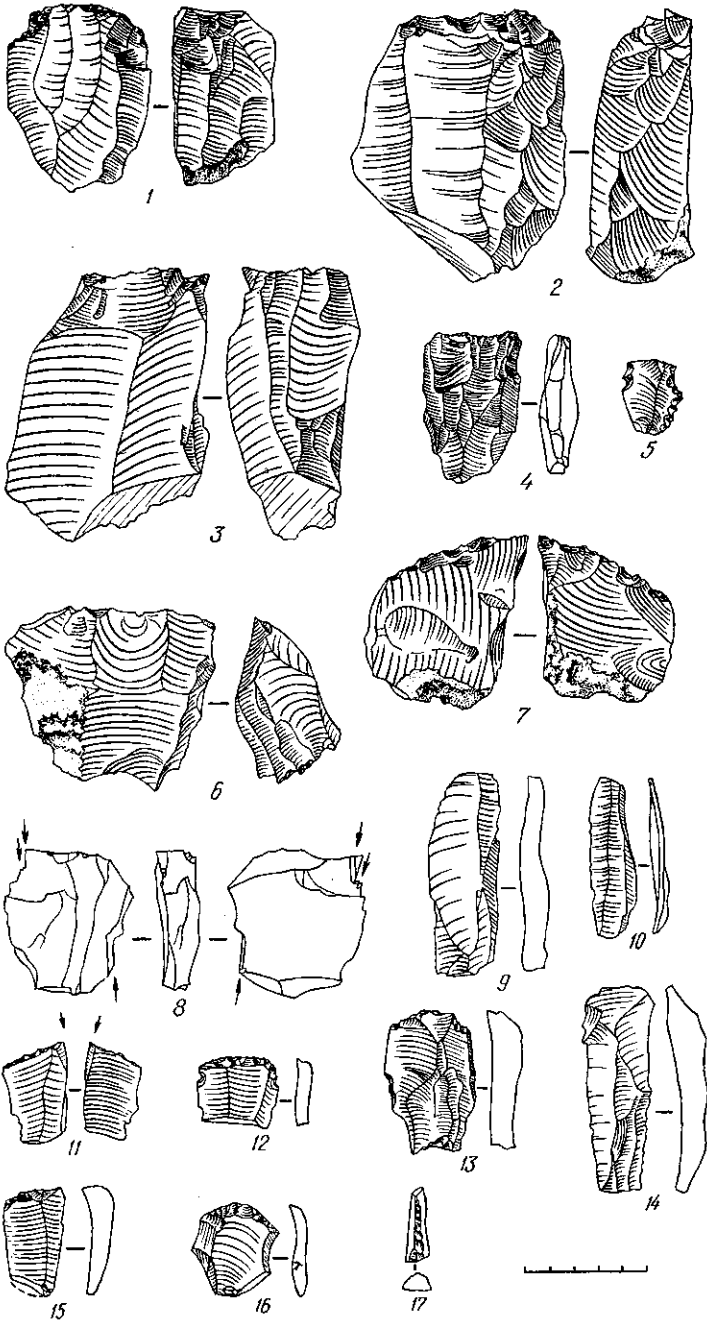

Рис. 1. Крем'яний інвентар верхньопалеолітичної стоянки Славута:
 1, 5, 7 — підйомний матеріал; 2—4, 6 — шурф № 1; 1—4, 6 — нуклеуси; 5 — скобель; 7 — скол з вторинною обробкою; 8, 11 — різці; 9, 10, 14 — пластини;
 12, 13, 15, 16 — скребки; 17 — пластинка з притупленим краєм.

зують на те, що стоянка Славута належить до верхнього палеоліту. Невелика кількість знарядь не дає змоги поки що точніше окреслити її хронологічні межі.

Добре збережений і насичений знахідками культурний шар, незначна глибина залягання створюють сприятливі умови для дальшого вивчення пам'ятки. Славута — одна з небагатьох палеолітичних стоянок на Поліссі, що не пов'язані з товщами лесу.

В. К. ПЯСЕЦКИЙ

Верхнепалеолитическая стоянка Славута

Резюме

На окраине г. Славута Хмельницкой области автором обнаружена палеолитическая стоянка. Она расположена на краю надпойменной террасы и, судя по находкам на поверхности, занимает площадь 150×40 м. В заложённом шурфе прослеживается хорошо сохранившийся культурный слой, представленный большим количеством кремневых изделий и отдельными углями.

Тип орудий, форма нуклеусов и заготовок, техника расщепления сырья даёт основание относить стоянку к позднему палеолиту.

В. І. НЕПРИНА

Максаківське багатозарове поселення на Чернігівщині

Восени 1969 р. в результаті розвідки у південній частині с. Максакі Менського району Чернігівської області, на правому березі Десни виявлено культурний шар стародавнього поселення¹. Влітку 1970 р. тут було проведено невеликі розкопки.

Гумусований культурний шар потужністю 0,9 м добре видно у береговій кручі протягом 250 м. Тут зроблено дві зачистки: перша завдовжки 35 м, завширшки 2—2,5 м, друга — відповідно 4 і 2 м. Простежено таку стратиграфію: під тонким дерновим шаром залягають: 1 — алювіальний дуже щільний суглинок сіро-коричневого кольору (0—0,2 м); 2 — гумусований крихкий чорний суглинок (0,2—0,6 м); 3 — суглинок світло-сірого забарвлення — перехідний до підстільного шару (0,6—0,8 м); 4 — світло-жовтий лесовидний суглинок — підстільний шар (0,8 м і глибше).

Різномасштабні культурні залишки наявні у гумусованому суглинку та іноді у перехідному до підстільного шарі. Вогнищеві та господарські ями впущені у лесовидний суглинок. Культурні нашарування стародавніх епох подекуди пошкоджені ямами пізніших часів.

Під час розкопок 1970 р. здобуто матеріали доби пізнього неоліту, ранньої і середньої бронзи та ранніх слов'ян.

Пізній неоліт. Залишки, що належать до цієї доби, стратиграфічно відповідають поверхні лесовидного суглинку і частково перехідному шару, де вони залягають у непорушеному стані. В цілому ж неолітичні знахідки спорадично трапляються у всій товщі культурного шару внаслідок переміщень на пізніших етапах. З неолітичною добою пов'язується

¹ В. І. Неприна, В. Н. Корпусова. Розвідка по Десні та Сейму.— Археологічні дослідження на Україні 1969 р. К., 1972, стор. 347—352.